

Högskolan Dalarna
Humanioraprogrammet
Historia C
10p

Sydafrikanska ungdomars syn på demokrati

Författare: Lina Ekström
Handledare: Tekeste Negash
Ventilering: 22 februari 2007

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1:1 Syfte o frågeställningar	1
1:2 Disposition	2
1:3 Metod, avgränsningar och material	2
1:3:1 Intervjuerna	3
1:4 Forskningsläge	4
1:4:1 Demokratiforskning	4
1:4:2 Svensk ungdomsforskning	5
1:4:3 Ungas kamp mot apartheid	5
2 Bakgrund	7
2:1 Sydafrika	7
2:2 Demokrati	8
2:3 Demokrati i förändring	9
2:4 Demokrati i Afrika	11
2:5 Civilsamhället i demokratin	13
2:6 De unga i demokratin	14
3 Ungdomars roll i kampen mot apartheid	16
3:1 Apartheid i skolan	16
3:2 Motståndet på 40-50-talen	17
3:3 Ungdomsorganisationerna och 70-talets revolter	18
3:4 Det avgörande 80-talet	19
3:5 Synen på demokrati bland demonstranterna	20
4 Undersökningen	22
4:1 Definition av demokrati	22
4:2 Tillgång till makt	24
4:3 Politiskt engagemang	25
4:3:1 Synen på Sydafrika	26
5 Skolan	27
5:1 Läroplanen	28
5:1:1 Curriculum 2005	28
5:2 Ungdomarnas syn på skolans demokratiutbildning	29
6 Sammanfattande diskussion	31
6:1 Definition av demokrati	31
6:2 Tillgång till makt	32
6:3 Politiskt engagemang	32
6:4 Skolan	33
7 Litteraturförteckning	35
7:1 Källor	35
7:2 Litteratur	35
7:3 Artiklar från Internet	36
7:4 Dokument från Department of education	37

1 Inledning

Sydafrika har varit ett demokratiskt land i 10 år nu och trots att det fortfarande finns stora orättvisor och problem kvar, arbetar man hårt för att förändra de djupt rotade tankesätten till ett mer fritt, rättvist och framför allt demokratiskt land. Men det är svårt att ”lära gamla hundar att sitta”, därför är det bäst att börja med de unga, den nya generationen sydafrikaner som kommer att styra landet i framtiden.

Jag är intresserad av hur demokratin ser ut idag och vilka uttryck den ges i ett så ungt demokratiskt land som Sydafrika är. Även om det är omöjligt att se in i framtiden så är det närmsta man kan komma den, dess invånare, d.v.s. dagens ungdomar. Det är de unga sydafrikanerna och deras syn på demokrati som jag är nyfiken på. Hur fungerar demokrati i skolan? Vad tycker de egentligen om demokrati, det som tidigare generationer kämpat så hårt för? Blev det så bra som man hoppats?

1:1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är alltså att ta reda på hur några av dagens unga sydafrikaner ser på och ger uttryck åt den demokrati de lever i. För att få en mer historisk ansats och se hur synen på demokrati har förändrats över tid, så kommer jag att jämföra deras syn med hur unga tyckte och tänkte på 70-, och 80-talen, då Sydafrika fortfarande kämpade mot apartheidsystemet. Avsikten är att se om det finns någon skillnad och i så fall hur den kan se ut. Jag kommer också att kort jämföra mina resultat med undersökningar bland svenska ungdomar.

En väldigt viktig kanal att nå ungdomar och att utbilda dem till demokratiska människor är skolan, därför kommer jag också att se hur skolan idag använder sig av och lär ut demokrati. Mina frågeställningar är: Hur såg ungdomar på 70-talet på demokratin, vad hoppades och ville de med den? Hur ser några av dagens unga på demokrati, anser de sig kunna påverka det samhälle de lever i? Tror de på demokratin på samma sätt och med samma entusiasm som tidigare generationer? Är det engagerade i det civila samhället på något sätt t.ex. organisationer eller klubbar? Min huvudfråga är: hur har synen på demokrati, bland unga, förändrats de senaste trettio åren och i och med att Sydafrika har gått från ett rasistiskt samhällssystem till en fri och jämställd demokrati?

Hur fungerar den sydafrikanska skolan när det gäller att utbilda och forma demokratiska medborgare? Vad anser eleverna själva om sin kunskap kring demokrati?

1:2 Disposition

Jag kommer att lägga upp min uppsats på följande vis: först har jag beskrivit de frågor jag vill ta upp och bearbeta ovan. Efter detta följer ett kapitel där jag beskriver metoden, hur jag ska gå till väga; materialet, vad jag kommer att använda mig av och vilka avgränsningar jag kommer att göra. Sedan följer en forskningsöversikt, vad som har skrivits tidigare om ungdomar och demokrati, i Sydafrika men också i Sverige. I kapitlet efter det följer en kort historisk överblick över Sydafrika och en beskrivning av demokrati som begrepp, hur den förändras och hur den fungerar och ser ut i på den afrikanska kontinenten. Därefter följer själva undersökningen då jag först har en genomgång av ungdomars roll i kampen mot apartheid, där jag också försöker visa deras syn på demokrati och hur de vill att samhället ska vara. Sedan kommer jag att redovisa materialet från mina intervjuer. Efter det följer ett kapitel om skolan, hur den fungerar och i demokratiska syften och vad eleverna själva tycker om detta. Till sist följer en analys och avslutande diskussion.

1:3 Metod, avgränsningar och material

För att se ungdomars syn på demokrati har jag intervjuat nio ungdomar mellan åldern 18-19 år i Kapstaden. Genom djupintervjuer med ett mindre antal ungdomar hoppas jag kunna diskutera med dem för att få en djupare förståelse för hur de ser på demokrati, än vad jag skulle få av t.ex. flera enkäter. Jag hoppas få fram flera åsikter och förhoppningar, kunna se hur de skiljer sig åt men också vad de har gemensamt. Utifrån några hållpunkter, som jag listar nedan, kommer jag sedan att jämföra de intervjuades åsikter med de åsikterna har hittat i olika texter med ungdomars syn på demokrati under 70- och 80-talen.

#Definition av demokrati, demokrati som styrelsesätt

#Tillgång till makt

#Politiskt och/eller civilt engagemang

Jag har också tittat en del på den Sydafrikanska skolan, dess demokratiska mål och hur barn och ungdomar utbildas till demokratiska medborgare, dels genom Department of Education och dels med intervjuer direkt med eleverna. Här kommer jag främst att se på de olika dokument jag har fått tag på angående skolans demokratihållning och dess mål och mina intervjuer direkt med eleverna, utifrån några frågor:

Hur ser skolans demokratihållning ut?

Vad anser sig eleverna vet om demokrati? Är de nöjda med den kunskap de får?

Hur förhåller sig dessa till varandra, går budskapet fram?

1:3:1 Intervjuerna

Jag har avgränsat mig främst i att inte göra så många intervjuer, jag har intervjuat nio ungdomar och hoppas därigenom att få en djupare bild av hur just dessa ungdomar ser på demokrati. Även om det är en alldeles för liten grupp för att den ska vara representativ för sydafrikanska ungdomar i stort, så är deras svar ändå ganska lika och det går att urskilja ett mönster av både besvikelse också en gnutta hopp. Jag anser att detta ger en någorlunda generell bild av hur sydafrikanska ungdomar känner i dag. Jag är också medveten om att de få intervjuer jag gjort skiljer sig en hel del från materialet i litteraturen jag jämför dem med.

Den åldersgrupp jag valt består av ungdomar som går sista året på high-school, dvs. är mellan 18 och 19 år. Jag tycker att de är en intressant åldersgrupp att titta på eftersom de började första klass 1993-94, och var därmed bland de första kullarna som mixades, d.v.s. att föräldrarna fick välja skola, det bestämdes inte utifrån hudfärg. De har alltså inte gått i skolan under de strikta apartheidreglerna, även om inkomst, boende och liknande faktorer begränsar valfriheten för många och uppdelningen är fortfarande tydlig. Jag har intervjuat nio ungdomar ur grade 12, det vill säga det sista året i grundskolan jämförbart med sista året på gymnasiet i Sverige. Jag har valt tre olika skolor, två stycken i f.d. färgade områden Belhar och Bellville och en skola i ett av de svarta kåkstäderna, Langa. Jag kommer att koncentrera mig främst på svarta och färgade ungdomar och inte intervjuva några ur den vita befolkningsgruppen, för att resultaten ska bli jämförbara med litteraturen om ungdomar i kampen. Även om många vita ungdomar och då framförallt universitetsstudenter också syntes i demonstrationsleden har jag valt att inte ta med dem, utan inrikta mig på high-schoolungdomar. Därmed har jag också valt att inte intervjuva vita ungdomar i min undersökning.

Vid intervjuerna hade jag ett frågeformulär, vilket jag utgick ifrån men lade också till följdfrågor och kommentarer beroende på deras olika svar, jag hade även en bandspelare och spelade in alla intervjuer. Vid en skola fick jag intervjuva tre elever samtidigt, medan resterande sex intervjuer är en och en. De har alla gett sitt godkännande till att jag använder deras namn i denna uppsats. Eftersom jag under tiden för intervjuerna bodde på University of the Western Cape har jag avgränsat arbetet till några av de närliggande bostadsområden på Cape Flats, den stora slätt utanför Kapstaden där dess förorter ligger, där också statistiskt sett större delen av Kapstadens befolkning bor. Jag kontaktade elever genom att ringa upp en mängd skolor i området och fick på så sätt kontakt med Belhar High School och Bellville South High School. De sista eleverna från Langa High School, fick jag kontakt med genom en vän på universitetet, vars lillasyster gick sista året på Langa High. Valet av område och skolor påverkar naturligtvis också resultatet en hel del, skulle en liknande undersökning göras i t.ex. Soweto, utanför Johannesburg, i en liten by på landsbygden eller i ett vitare, rikare område

skulle troligtvis resultatet se annorlunda ut.

Sydafrika hade 2001 en befolkning på 44,8 miljoner människor, var av 10,1 % (4,5 miljoner) är bosatta i den sydvästliga provinsen Western Cape. I Western Capes största stad Kapstaden hade 2001 ca. 2,9 miljoner invånare. Western Cape är tillsammans med Northern Cape, den enda provinsen i Sydafrika där inte afrikaner dominerar som befolkningsgrupp, i stället tillhör 53,9 % av Western Capes befolkning, den "färgade" befolkningsgruppen (har mörk hy men det vita språket afrikaans som modersmål). I Kapstaden är 48 % färgade, 31,7 % afrikaner, 18,8 % vita och 1,4 % indier/asiater.¹ Även om det verkar konstigt för mig som svensk att se till hudfärgen på folk så är den sydafrikanska uppdelningen i svarta, färgade, asiater och vita är också en faktor att ta hänsyn till. Arvet efter apartheid lever kvar på många sätt i det sydafrikanska samhället, t.ex. så är det statistik jag tagit del av ständigt uppdelad efter befolkningsgrupperna, det talas i allmänhet om svarta och vita områden, skolor m.m.

1:4 Forskningsläge

Forskningsläget har jag delat upp i tre olika områden som alla ingår i uppsatsen.

1:4:1 Demokratiforskning

I demokratistycket har jag använt mig främst av Axel Hadenius "Demokrati- en analys", Göran Hydéns "Demokratisering i tredje världen" och Erik Amnå, "den gränslösa medborgaren" för att diskutera hur demokratin ser ut och hur den är på väg att förändras. De två senare är antologier, d.v.s. att de består av fler arbeten skrivna av olika författare.

För att visa hur demokratin ser ut på den Afrikanska kontinenten har jag använt mig av Michael Bratton, Robert Mattes och E. Gyimah-Boadi, som tillsammans har bildat Afrobarometern. Det är ett projekt som genom intervjuer och enkät undersökningar i 12 afrikanska länder, samlar upp attityder och åsikter bland vanliga afrikaner om olika ämnen så som demokrati och marknads reformer. De har visat att stödet för demokrati i Afrika är väl utbrett, men inte särskilt djuprotat.² Sina resultat av barometern har de publicerat i en rad olika publikationer och böcker, bl.a. Bratton, Mattes och Gyimah-Boadi "Public opinion, Democracy and Market reform in Africa" och Gyimah-Boadis "Democratic Reform in Africa. The quality of progress". Afrobarometern är ett samarbete mellan The Institute for democracy in South Africa (IDASA), Center for democratic Development (CDD-Ghana) och Michigan State University Department of Political Science, för mer information se

¹ Census in brief/Census 2001. Statistics South Africa, Pretoria.

² Bratton Michael, Mattes Robert och Gyimah-Boadi E. (2005), *Public Opinion, Democracy and Market Reform in Africa*, Cambridge University Press, London.

www.afrobarometern.org. Jag har även använt statistik därifrån för att visa det allmänna intresset för demokrati i Sydafrika.

1:4:2 Svensk ungdomsforskning

Jag har använt mig av Joakim Ekman och Sladjana Todosijevic's forskningsöversikt *Unga demokrater*, där de tar upp stora delar av den forskning och de utredningar som gjorts i Sverige om ungdomar och politik, både av statliga myndigheter och av forskare. De koncentrerar sig främst på skolans roll som demokratifrämjande institution och den politiska socialisation som sker där. De menar att även om det finns mycket forskning kvar att göra så är det största problemet att det inte finns nätverk mellan de olika forskarna, pedagogerna håller sig på sin kant och statsvetarna på sin. Ekman och Todosijevic efterlyser kanaler för ämnesöverskridande möten så att de olika forskarna kan ta del av varandras material. "Unga demokrater" är en arbetsrapport för det nätverk som dock finns inom ungdomsforskningen i Sverige, *Young Citizens Program*, som leds av Erik Amnå och Ingrid Munck vid Göteborgs universitet. Mycket av den svenska ungdomsforskningen, speciellt de empiriska undersökningarna har gjorts av ungdomsstyrelsen, på uppdrag av regeringen. Några exempel på dessa som jag även kommer att använda mig av i min uppsats är: *De kallar oss unga*, där man genom enkäter och intervjuer har undersökt svenska ungdomars värderingar och attityder mot t.ex. politik och demokrati, men också mycket annat. Projektet *Ung i demokratin*, har kartlagt svenska ungdomars demokratiska värderingar, både 14 –15-åringar (*Ung i demokratin 2001*) och 18-åringar (*Ung i demokratin 2003*), projektet sammanfattas i slutrapporten *Unga medborgare*. Dessa värderingar visar hur unga svenskar engagerar sig i och tror sig kunna påverka politiken. Däremot har jag inte hittat någon undersökning där svenska ungdomar definierar vad dem menar med demokrati, som ju är en stor del av min undersökning. Ungdomsstyrelsens undersökningar använder sig främst av en smal demokrati definition som främst handlar om politisk makt.³

1:4:3 Ungas kamp mot apartheid

Kampen mot apartheid och demokratiseringen i Sydafrika är välutforskat. De unga och deras kamp för ett rättvist skolsystem var dessutom något av ett avgörande för att slå ned den vita makten. Jag har valt ut några böcker som främst tar upp ungdomarnas kamp mot apartheid

³ *Unga medborgare: Ungdomsstyrelsens slutrapport från projektet Ung i demokratin.* (2003), Ungdomsstyrelsen, Stockholm., s.6.

och framförallt det orättvist uppdelade utbildningssystemet. Jonathan Hyslop "The classroom struggle: policy and resistance in South Africa 1940-1990", Jeremy Seekings "Heroes or villains? Youth politics in the 1980's" och Alan Brooks och Jeremy Brickhills "Whirlwind before the storm". Orsaken till att jag valt dessa är att de alla tar upp just ungdomarnas kamp och beskriver den, fast på olika sätt, ur olika synvinklar.

Jonathan Hyslops bok beskriver skolan, den för svarta barn påtvingade bantutbildningen, dess problem, utveckling och motståndet mot den från 1940 till 1990. Jeremy Seekings bok handlar om ungdomar som grupp, hur ungdomen definieras. Vilket oftare handlar om politiskt engagemang än ålder. Seekings bok är publicerad inom Jonit Enrichment-projekt, ett projekt som grundades 1986 av South Africas Council of Churches och Southern Africa Catholic Bishops' Conferance, för att stödja den grupp ungdomar som har kommit att kallas "the lost generation". Denna förlorade generation syftar på de ungdomar som hoppade av skolan i protest under 70- och 80-talen, de satte frihetskampen före sin egen utbildning och har därför ingenting att falla tillbaka på idag. Alan Brooks och Jeremy Brickhill har försökt att gå till botten med Soweto-upproret och beskriver detta och dess efterföljande protester från flera håll. En annan viktig skillnad mellan böckerna är när de skrevs. Den tidigaste, Brooks och Brickhill gavs ut 1980, vilket gör att de ju ligger närmast i tiden till Soweto-upproret som de beskriver, de har en grundligare genomgång av 70-talets händelser och kan inte jämföra dessa med 80-talet eller Sydafrika efter frigörelsen. Seekings bok gavs ut 1993 och handlar främst om 80-talets händelseförlopp, men självklart också dess föregångare. Hyslop gav ut sin bok 1999 och den innefattar också en längre period, 1940-1990.

2 Bakgrund

2:1 Sydafrika

Södra Afrika ses som ett av de sista större områdena i den gamla världen att introduceras till jordbruk. Längre levde bara jägare och samlare här, tills först under de första århundradena e.v.t., det kom jordbrukande och boskapsskötande folk nedvandrande norrifrån. Under en lång period kunde man se tre olika grupper; jägare/samlare som talade khoisan (med de originella klickljuden), boskapsskötare som talade khoikhoi (även det ett khoisanspråk) och jordbrukare som talade olika bantuspråk. Gränserna mellan dessa folk var aldrig definitiva, människor kunde gå över och byta grupp, många jordbrukare levde också på boskap och en del bantuspråk som t.ex. Xhosa och Zulu absorberade klickljuden från khoisan.⁴

Sydafrika, och då främst Kapprovinsen, koloniserades på 1600-talet av holländare som använde Afrikas sydspets som tankstation på väg mot den rika östern. I början av 1800-talet erövrade engelsmännen, i kampen om världsherraväldet, den strategiska plats som Kapprovinsen utgjorde. Boerna, de europeiska - främst holländska, bosättarna som bodde i trakten ville inte lyda under Brittisk flagg och vandrade norrut för att bilda en egen stat. Det är denna "The Great Trek", som man kan säga är grunden i den afrikanska nationalismen och som man ser monument över, i princip över allt i Sydafrika. I denna maktkamp om land och utrymme var det tillslut britterna, som efter att ha lagt under sig flera lokala kungadömen och också vunnit över afrikanderna i boerkriget, drog det längsta strået. Européättlingarna höll dock varandra ryggen och 1910 bildades Unionen mellan britterna och boerna, på den svarta befolkningens bekostnad, de blev istället mer och mer utestängda från den sydafrikanska staten.⁵

De vita européerna ansåg sig mer utvecklade och mer värda än afrikanerna och förtrycket blev än värre med 30-talets rashygien och socialdarwinism. När större delen av världen efter andra världskriget insåg att rastänkandet hade gått för långt, införde i stället Sydafrika fler och fler lagar och förordningar om hur olika människor skulle förhålla sig till varandra. 1948 infördes apartheid, vilket innebar total segregering av svarta, vita, färgade och asiater. Folk från olika grupper fick inte bo i samma områden, gå i samma skolor, åka samma bussar eller sitta på samma parkbänkar!

⁴ Ross, Robert (2001), *Sydafrikas historia*, Historiska medier, Lund s.15.

⁵ Ross (2001), s.78.

2:2 Demokrati

Att definiera vad demokrati egentligen innebär är ingen lätt uppgift. En del ser det som något rent politiskt och har därför en väldigt smal definition, hur valen och det parlamentariska systemet är utformat. Andra menar att man måste använda sig av en bredare definition av demokrati, att också se till ekonomiska och sociala dimensioner, så som yttrandefrihet, jämställdhet och liknande. Det främsta argumentet för de som föredrar den breda definitionen är att en allt för smal definition inte ger rättvisa åt den empiriska verkligheten, samhället består ju av mycket mer än bara politik. Trots detta har många statsvetenskapliga forskare arbetat med en smalare definition av begreppet demokrati, det är oftast lättare att arbeta med och fungerar bra i empiriska jämförande studier. Ett annat argument är att det är i de formella statliga institutionerna man bör börja vid en demokratisering av ett samhälle, för att sedan sprida det vidare. Den främste kritikern mot den smala definitionen är John Dryzek, som menar att om man i förväg definierar vad som menas med demokrati och demokratisering kan det låsa forskaren sätt att uppfatta verkligheten, demokrati kan se väldigt olika ut på olika platser och i olika situationer. Hydén ser ett problem i att forskare så flitigt använder sig av den smalare definitionen av demokratibegreppet, eftersom många som arbetar mer praktiskt med demokratisering ofta lutar sig mot forskningen och därför satsar mest på den politiska demokratiseringen och låter andra delar av processen komma i skymundan.⁶ Många afrikanska länder har, vad Bratton m.fl. kallar hybrida demokratier, d.v.s. att styrelsesättet är en blandning av demokrati och diktatur. De kan t.ex. kontrollera medier eller hålla val, men fuska och göra det omöjligt för något annat parti än det styrande vinna, och man kan därmed säga att det är en diktatur förklädd till demokrati. Många av dessa klarar faktiskt den smala definitionen av demokrati. Därför är det viktigt att inte bara se till val utan också befolkningens fri- och rättigheter. I Brattons undersökning av afrikaners åsikter om demokrati, framgår det att i de tolv undersökta länderna (inklusive Sydafrika), ser vanligt folk demokrati först och främst som civila rättigheter och personlig frihet (28% av det tillfrågade), till skillnad från politiskt deltagande(15%) eller politiska rättigheter (9%).⁷ Bratton själv definierar demokrati som ”an institutionalized, competitive, electoral regim embedded in a matrix of civil liberties.”⁸ Han menar att demokrati inte kan existera utan civila rättigheter och att den breda definitionen därför är den enda rätta.

Demokrati är ett styrsätt som Samuel Huntington menar har sköljt i vågor över världen,

⁶ Hydén Göran (1998), *Demokratisering i tredje världen*, Studentlitteratur, Lund, s.12f.

⁷Bratton m.fl. (2005), s.68.

⁸Bratton m.fl. (2005), s.15.

från mitten av 1800-talet och framåt. Tittar man närmare på dess framfart ser man att det framkommit främst tre stora vågor, en före första världskriget, sedan en tillbakagång, den andra efter andra världskriget som då också sträckte sig längre ut utanför Europa. På 60-, och 70-talen var det åter en tillbakagång med militärjuntor som tog över stora delar av Sydamerika men även i Europa förlorade demokratin mot diktaturer i länder som Spanien och Grekland. Den tredje vågen började i Sydeuropa och spred sig snabbt till Sydamerika och i och med kommunismens fall i Östeuropa ökade antalet demokratiska länder i världen ytterligare. Detta satte spår i resten av världen och främst i Afrika.⁹ Demokratiseringen på den afrikanska kontinenten återkommer jag till igen i kapitlet ”Demokratin i Afrika”.

Det var i slutet av 80-talet som det började knaka i fogarna på apartheidsystemet i Sydafrika. Regeringen började förhandla med ANC och Nelson Mandela, läget var länge spänt och landet var på gränsen till ett inbördeskrig men 1994 kunde Sydafrika till slut hålla sitt första demokratiska val. Trots våldsamerhet och oroligheter gick valet och bildandet av den nya regeringen oväntat smidigt. Men Sydafrikas demokrati är fortfarande ung och osäker, t.ex. har det sen landet blev demokratiskt inte skett något regeringsskifte, vilket för en ung demokrati kan vara en känsligt omställning.¹⁰ Enligt den smala definitionen av demokrati är Sydafrika en demokratisk stat, människor har sina rättigheter på pappret, landet har idag världens bästa och mest rättvisa konstitution, målet är ett land utan rasism, sexism och annat förtryck, men vägen dit är lång. Det finns fortfarande stora socioekonomiska problem och orättvisor och det är långt kvar till alla sydafrikanska medborgare kan känna sig säkra, rättvist behandlade och ha sina mänskliga rättigheter. Det finns stora sociala problem, hål i det ekonomiska nätet och utbredda problem med korruption inom myndigheter och bland politiker. Ekonomiska orättvisor är dock inte det enda problemet, att bygga en gemensam demokrati i ett land med ett komplicerat förflutet och många folkgrupper, språk och viljor är en utmaning i sig.

2:3 Demokratin i förändring

De äldre demokratiteoretikerna, som bl.a. John Stuart Mill och även de gamla grekiska demokratierna, har uppfattningen varit att demokrati är något som bara fungerar i en liten homogen grupp eller stat. I denna stat identifierar man sig som t.ex. svensk till skillnad från de andra folkgrupperna, vilket gör att demokratin byggs upp på en gemenskap som man antingen tillhör eller står utanför. Det var på detta sätt man såg demokratin när den växte fram i de

⁹ Hadenius Axel (2001), *Demokrati en jämförande analys*, Liber, Malmö, s.22ff.

¹⁰ Hadenius (2001), s.220.

europiska nationalstaterna i början av 1900-talet och har också fortsatt långt in i våra dagar. Rosenberg talar om ”den varma kretsens logik”, det är helt enkelt lättare att komma överens och vara lojal med de som har samma värderingar och kulturella bakgrund som en själv, för det var så demokratin fungerade, det gällde att förhandla och komma överens. Förhandlingarna och därmed politiken sköttes, om man ska hårdra det, av rika välutbildade män från överklassen. De som inte tillhörde ”den varma kretsen” fick inte vara med och bestämma och blev därmed förbisedda, etniska minoriteter, invandrare, kvinnor och ungdomar.¹¹

Idag ser dessa samhällen helt annorlunda ut och synen på demokrati håller på att förändras. Nu vill man i stället försöka få in mångfalden i demokratin, att göra den homogena nationalstaten till ett multikulturellt, demokratisk samhälle där alla får plats. Problemet är att samhället mer eller mindre bygger på den varma kretsens logik. Vilken ju inte går att expandera hur mycket som helst eftersom den alltid kommer att stänga ute någon. Det krävs ett helt nytt tänkande, Gary och Hamshire menar att vi måste gå från det djupt rotade synen på politik som konsensus och harmoni och inse att det istället handlar om diskussioner, debatter och motsättningar.¹² Som jag ser det behöver den nya demokratin input från så många grupper i samhället som möjligt. Genom organisationer och föreningar kan dessa göra sig hörda i den offentliga debatten och därmed göra sig en plats i samhället, detta gäller i högsta grad minoriteter och andra grupper som ofta blir förbisedda, t.ex. ungdomar. Öppenhet och den offentliga debatten är också en väldigt viktig förutsättning för den nya demokratin, alla måste få vet vad som diskuteras och kunna säga sitt i frågan.

Sydafrika står inför samma utmaning men med andra förutsättningar, där är uppgiften att från scratch bygga en helt ny demokrati baserad på mångfald och lika rättigheter, och dessutom göra det från ett extremt orättvist och rasistiskt samhällssystem med stora ekonomiska och sociala problem. Idag anser dock de flesta forskare att heterogenitet och mångfald inte behöver var något negativt, tvärtom, detta kan istället vändas till en fördel i den demokratiska processen, demokrati bygger ju på diskussion och debatt och för det krävs delade åsikter. I Sydafrika försöker man trots stora skillnader bland invånarna ändå hitta en gemenskap, en gemensam grund att bygga nationen på bl.a. genom att använda sitt hemska förflutna. ”Kampen”, har ANC nu spritt så att den är något som alla har varit med om, även vita sydafrikaner anses nu vara befriade. Denna nationsbildningskampanj syns överallt, också i reklam. ”Castel- the beer that stood the test of

¹¹ Rosenberg (2002), ”Demokrati för mångfald” i *Den gränslösa medborgaren*, red. Amnå, Erik och Ilshammar, Lars, Agora, Stockholm, s.197f.

¹² Rosenberg (2002), s.194ff.

time” och en bild där en grupp människor, vita, svarta, asiater och färgade, så klart, dricker öl och skrattar tillsammans, något som man sällan ser annat än i just reklamen. Naturligtvis köper man varor som är märkta ”Proudly South African”, för nu kan man ju vara just det, stolt Sydafrikan!

2:4 Demokratin i Afrika

Demokrati har länge haft svårt att få fäste i Afrika, dels p.g.a. dess turbulenta historia. I det nya demokratiska Sydafrika vill man gärna se demokrati, inte som något importerat, utan som något genuint afrikanskt. Många förkoloniala stammar och kungadömen hade ett råd, där alla fick vara med, diskutera och ge förslag för samhällets väl och ve, rådet kunde även avsätta kungar och ledare. Ett exempel av detta beskriver Nelson Mandela i sin självbiografi ”The long walk to freedom”

”I watched and learned from the tribal meetings that were regularly held at the Great Place. These were not scheduled, but were called as needed, and were held to discuss national matters such as a drought, the culling of cattle, policies ordered by the magistrate, or new laws decreed by the government. All Thembus were free to come – and a great many did [...]. The guests would gather in the courtyard in front of the regent’s house and he would open the meeting by thanking everyone for coming and explaining why he had summoned them. From that point on, he would not utter another word until the meeting was nearing its end. Everyone who wanted to speak did so. It was democracy in its purest form. There may have been a hierarchy of importance among the speakers, but everyone was heard: chief and subject, warrior and medicine man, shopkeeper and farmer, landowner and labourer. People spoke without interruption and the meetings lasted for many hours. The foundation of self-government was that all men were free to voice their opinions and were equal in their value as citizens. (Women, I am afraid, were deemed second-class citizens.) [...] At first I was astonished by the vehemence - and candour – with which people criticized the regent. He was not above criticism – in fact, he was often the principal target of it. But no matter how serious the charge, the regent simply listened, not defending himself, showing no emotion at all.

The meetings would continue until some kind of consensus was reached. They ended in unanimity or not at all. Unanimity, however, might be an agreement to disagree, to wait for a more propitious time to propose a solution. Democracy meant all men were to be heard, and a decision was taken together as a people. Majority rule was a foreign notion. A minority was not to be crushed by a majority.

Only at the end of the meeting, as the sun was setting, would the regent speak. His purpose was to sum up what had been said and form some consensus among the diverse opinions. But no

conclusion was forced on people who disagreed. If no agreement could be reached, another meeting would be held.”¹³

Även om kvinnor exkluderades och många stammar inte alltid hade en lika diplomatisk regent som Mandelas, så hjälper ändå tanken på ett förkolonialt parlament demokratin i Afrika.

När Afrika avkolonialiserades på 50- och 60-talen var det främst nationalister som lovade politisk frihet och materiellt välstånd som kom till makten, men p.g.a. en mängd orsaker, bl.a. dåliga jordar, stora avstånd, underutbildad befolkning, monokulturella ekonomier som var dåligt kontrollerad av regeringen, ledarnas misstag i utvecklingsstrategier och brist på erfarenhet i ledarskap, blev det aldrig något ekonomiskt uppsving för de afrikanska länderna. I stället misslyckades dessa enparti- och militärregeringar systematiskt att ge folket civila friheter och politiska rättigheter, som de lovat. Dessutom gick de inte att byta ut och därmed underminerades den konstitutionella demokratin som införts vid självständigheten.¹⁴ Det motstånd man skulle kunna vänta sig, mot att den konstitutionella demokratin efter avkoloniseringen försvann, kom dock aldrig. De flesta utvecklingsekonomer vid den tiden, sympatiserade i stället med statsledd utveckling, de menade att ekonomisk utveckling kom först och att demokratiseringen skulle följa efter. Ledarna i dessa länder såg det så att ”Competitive democracy[...] was a luxury that poor countries could not afford.”¹⁵ Men det finns undantag, t.ex. Botswana som har behållit sin liberala demokrati ända sedan självständigheten 1966. Trots att landet aldrig på sina 40 år som demokrati, bytt regering så finns möjligheten att göra det och därför ses landet som Afrikas mest stabila, öppna och bäst skötta regim.¹⁶ Ghana, Nigeria, Sudan, Burkina Faso m.fl. har under 60-, 70- och 80- talen i perioder varit demokratiska men de har inte lyckats hålla länge. Dessa tillbakagångar fick många, både i och utanför Afrika, att tro att demokrati var en omöjlighet på kontinenten.¹⁷

Först i början på 90-talet kom det som kallats ”the second liberation”¹⁸ eller Huntingtons ”den tredje vågen”. Folket tog sig ut på gatorna för att protestera och med hjälp av internationellt stöd bl.a. i form av bojkotter, tvingades regeringarna till slut ge efter. Politiska fångar släpptes,

¹³Mandela, Nelson (1994), *Long walk to freedom*, Abacus, London, s.24-25.

¹⁴Bratton M. m.fl. (2005), s.15.

¹⁵Young Crawford (1999) ”The Third Wave of Democracy in Africa” in *State, Conflict and Democracy in Africa*, ed. by Richard Joseph, Lynne Rienner publishers, London, s. 17.

¹⁶Bratton m.fl. (2005), s.74.

¹⁷Young (1999), s. 20.

¹⁸Gyimah-Boadi E. (2004) ”Africa: The Quality of Political Reform” in *Democratic Reform in Africa. The Quality of Progress*, Lynne Rienner publishers, London, s. 6.

den internationella pressen släpptes in och oppositionspartier fick återigen delta i val. Det mest sensationella exemplet på detta är Sydafrika som gick från apartheid till demokrati 1994. Men det gick inte lika bra för alla afrikanska länder, en del har stannat i någon sorts grå zon, mellan demokrati och diktatur. De flesta av Afrikas länder har idag någon sorts av denna ”hybrid-demokrati”, vilka Bratton ser som resultatet av provisoriska, halvfärdiga försök till reformer, där afrikanska folk och dess ledare experimenterat med olika versioner av ekonomisk privatisering och politisk konkurrens i hopp om att hitta en balans som passar den afrikanska kulturen och dess socioekonomiska förhållanden.¹⁹ Enligt Freedom House är bara fem av kontinentens länder ”liberala demokratier”, d.v.s. att regeringen har fredfullt röstats till makten i fria flerpartisval och det hålls med regelbundna intervaller nya val, liberala demokratier har också en konstitution som värnar om mänskliga rättigheter och respekt för civila fri- och rättigheter. Dessa fem är Cape Verde, Mauritius, Sao Tomé och Príncipe, Sydafrika och Botswana.²⁰

2:5 Civilsamhället i demokratin

Många forskare är ense om att stark civil organisation och engagemang bland medborgarna stärker demokratin i samhället. Almond och Verbas menar att medborgarandan eller vad de kallar den ”politiska kulturen” i ett land hänger ihop med demokratins stabilitet, men också att en stabil demokrati var troligast i ett samhälle där en deltagande politisk kultur till viss del uppvägdes av en distanserad och undersåtlig kultur. Medborgarna ska kritisera och engagera sig i sitt samhälle, men inte allt för mycket, de måste också till viss del godta och tro på sitt politiska system och inte delta i alltför hög grad. Ett alltför massivt deltagande kan också ses som ett hot.²¹

Robert Putnam däremot menar att ju fler medborgare som är engagerade och organiserade i frivilliga klubbar och organisationer desto bättre fungerar demokratin. Han visar hur tyngden i civilsamhället avgör hur väl demokratin fungerar i ett land, medborgarna måste hysa förtroende för varandra och våga samarbeta, se helheten och inte bara till sin egen nytta. Ju fler klubbar och föreningar, desto starkare civilsamhälle och därmed också en stark politisk kultur. En väl fungerande demokrati bygger på en utvecklad medborgaranda, vilket också bidrar till ökad ekonomisk tillväxt, enligt Putnam.²²

¹⁹Bratton (2005), s. 14.

²⁰Bratton (2005), s. 17.

²¹Almond Gabriel och Verbas Sidney (1963), *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton University Press, Princeton.

²²Putnam Robert (1996), *Den fungerande demokratin*, SNS-förlag, Stockholm.

2:6 De unga i demokratin

I forskningsöversikten "Unga demokrater", menar Ekman och Todosijevic att unga sällan syns i demokratiforskningen, i demokratirådets årliga rapporter berörs ungdomar endast mycket kortfattat.²³

Ny forskning i Sverige har visat att människor, och framförallt ungdomar, idag har ett ökat intresse för politiska frågor men också ett minskat intresse för partipolitiken. Man söker sig andra vägar för att nå sina politiska mål.²⁴ Att ungdomar är engagerade, startar föreningar och organisationer och vill vara med och utveckla samhället men går ifrån partipolitiken, kan skapa en osäkerhet i det politiska systemet. Vår demokrati är ju byggd på partier och motsättningar mellan de två blocken. Trots att unga i mindre grad engagerar sig i partier visar "Ung i demokratin" att 18-åringar ser "att rösta när det är val" som det mest effektiva sättet att påverka politiken. I slutrapporten "Unga medborgare" menar författaren att de möjligen har påverkats av "vetskapen om att det är valdeltagandet som så att säga definierar medborgarens roll i demokratin"²⁵.

I Sydafrika ser man en liknande tendensen att ungdomar inte längre verkar vara engagerade i politiken. Michael Sachs (ANC national research coordinator) ifrågasätter i sin artikel "Youth and politics in the democratic order" varför ungdomar, efter att ha varit bland de ledande organisationerna i kampen mot apartheid nu knappt syns alls i dagens demokrati. I en undersökning, som Sachs hänvisar till, över ungas medlemskap i föreningar, visas skillnaden mellan medlemsantalet 1992 och 2000, där 1992 sade sig 78 % av de tillfrågade tillhöra en förening eller organisation, 2000 hade siffran gått ned till 43 %. När det gällde politiska organisationer sjönk antalet medlemmar från 15 till 4 %. Även när det gäller att rösta vid val är gruppen 18-25 åringar mindre benägna att rösta än de äldre grupperna. Som exempel registrerades 50 % av de röstberättigade 18-25 åringarna vid valet 2004, medan resterande åldersgrupper låg mellan 77 och 92 %. Även om den unga väljargruppen ofta, också i de mognare europeiska demokratier, är den grupp med lägst deltagarantal, anser Sachs att Sydafrikas situation skiljer sig mycket från den europeiska. I Sydafrika 2001 bestod 52 % av de röstberättigade av väljargruppen 18-35 åringar. Att intresset för politik är så lågt i den största gruppen väljare är oroande, ofta skyller demokratiska institutioner detta på ungdomarna själva genom att säga att de

²³ Ekman och Todosijevic (2003), s.69.

²⁴ Unga medborgare (2003).

²⁵ Unga medborgare (2003), s.12.

är ointresserade och apatiska i politiska sammanhang. Sachs menar i stället att detta kan bero på den ställning som ungdomarna hade i kampen mot apartheid. Ungdomsorganisationerna gick i täten mot den rasistiska staten med drastiska metoder som bojkotter, protestmarscher och civil olydnad, många hoppade av skolan och offrade därmed sin utbildning. När landet skiftade politik 1990, hade inte ungdomsrörelsen, till skillnad från t.ex. arbetarrörelsen eller kvinnorörelsen, som arbetat på andra sätt t.ex. med förhandlingar, den kunskap som behövdes för att fungera i det nya samhälle som de hjälpt till att skapa. Sachs pekar även, tillikhet med de svenska undersökningarna, på att demokratiska rörelser och institutioner har misslyckats med att involvera ungdomarna och att unga idag istället funnit andra vägar att uttrycka sig politiskt, bl.a. genom kulturen.²⁶

²⁶Sachs Michael (2005), "Youth and politics in the democratic order",
<http://www.anc.org.za/ancdocs/pubs/umrabulo/umrabulo23/youth-politics.html> , 07-11-2005.

3 Ungdomars roll i kampen mot apartheid

Jeremy Seekings menar att det finns en viktig skillnad mellan begreppen "young people", unga människor, vilket används för att visa på en specifik åldersgrupp och "youth", ungdom, som är väldigt politiskt laddat, speciellt i Sydafrika under 70- och 80-talen. "Youth" används för svarta, politiskt aktiva ungdomar, ofta medlemmar i någon organisation.²⁷ Det fanns två stereotyper inom denna grupp, eller rättare sagt två sätt att se dem: antingen apokalyptiskt, de var våldsamma, okontrollerbara gangsters som slogs och gjorde gatorna osäkra, eller så såg man dem som frihetskämpar, de slogs mot samhället för frihet och var organiserade i grupper som höll fredliga protestmarscher. Båda dessa stereotyper sågs som nyfikna, impulsiva, otåliga, lättpåverkade, upprorisk och militanta.²⁸ Hur omvärlden än såg på dem var dessa unga politiskt aktiva ungdomarna de som under några decennier drev kampen mot apartheid till sin spets. Slogord som "Freedom first, education later" och taktiker som att bojkotta skolan och tentamen, trots att de var effektiva då, har gjort att många senare stod arbetslösa utan något avslutad utbildning. Deras stora uppoffring har gjort att de ofta kallas "the lost generation".

Till skillnad från de svarta "youth", refererade man till vita ungdomar som "teenagers", tonåringar, vilket är ett mindre laddat begrepp.²⁹ De stora skillnader och den strikta uppdelningen gör det svårt att få en rättvis bild av ungdomar ur de olika befolkningsgrupperna, afrikanska politiskt aktiva ungdomar finns det gott om litteratur om medan politiskt intresse bland vita ungdomar tyvärr inte är lika väldokumenterat.

3:1 Apartheid i skolan

Unga människor i Sydafrika under apartheid hade, precis som alla andra, väldigt olika förutsättningar p.g.a. uppdelningen i olika befolkningsgrupper. Vita barn gick på finare skolor, hade gratis skolmat, egna böcker och andra fördelar. De andra grupperna hade det inte lika bra och värst var det för den stora majoriteten, den svarta befolkningen. Som exempel satsade staten 1983, ca. 2000 rand per vit elev, en indisk elev fick 974 rand, en färgad 577 och en afrikansk elev 210 rand.³⁰ Men det var inte bara överfulla klassrum och brist på böcker som var problemet, de olika befolkningsgrupperna hade också olika läroplaner. De unga sydafrikanerna blev noga

²⁷Seekings Jeremy (1993), *Heroes or villains? Youth Politics in the 1980s*. Ravan Press, Johannesburg, s. xii.

²⁸Seekings (1993), s.10.

²⁹Seekings (1993), s. xii.

³⁰*the Child is not Dead. Youth Resists in South Africa 1976-86* (1987), British Defence and Aid Fund for Southern Africa. s.24.

undervisade i rasåtskillnad för att apartheidsystemet över huvud taget skulle överleva, men det studerades från olika håll. De vita fick tidigt lära sig att de var överlägsna och måste styra de andra, medan svarta barn fick den så hatade bantutbildningen, där de fick lära sig att vara underordnade, lyda och läsa och skriva. De skulle utbildas för att vara den vite mannens arbetskraft. Ett uttalande som ofta citeras är från mannen som grundade bantutbildningen 1953, Dr. Verwoerd, som senare blev premiärminister: "What is the use of teaching a Bantuchild mathematics when it can't use it in practice? That idea is quite absurd." På så sätt fråntogs den svarta befolkningen sin historia, kultur och sitt människovärde.

Det var främst orättvisorna i skolorna, vilka ungdomarna upplevde varje dag, som till slut tvingade dem ut på gatorna för att protestera och som ledde till det stora Soweto-upproret 1976 (Vilket jag återkommer till senare). Men det var inte första gången Bantutbildningen orsakat protester.

3:2 Motståndet på 40-50-talen

På 1940-talet skedde en snabb urbanisering i Sydafrika, dels för att industrialiseringen tog fart igen och dels p.g.a. att jordbruken i de för afrikaner tilldelade "homelands", kollapsade. Städerna hade svårt att ta hand om den snabbt växande, fattiga svarta arbetarklassen, de saknade inte bara jobb utan många även bostad och framförallt skolor. Den svarta befolkningen fick förlita sig på missionsskolor, vilka ofta var i dåligt skick och räckte inte på långa vägar till för att mätta kunskapstörsten. Det var den stora massa av utbildad och arbetslösa ungdomar som till slut ledde regeringen till att bilda "bantutbildningen", främst för att kontrollera den svarta befolkningen men också för att förse den växande industrin med kvalificerade industriarbetare. Det var också under den här perioden, efter andra världskriget, ungdomar och även studenter vid missionsskolorna, p.g.a. de usla förhållandena i städerna men också tack vare den tilltagande nationalismen bland afrikaner, blev mer politiskt aktiva.³¹ I och med införandet av bantutbildningen 1955 organiserades flera bojkotter av statsstyrda skolor, bl.a. av lärarfack och ANC. ANC startade även sitt youth league, för att nå ut till ungdomarna.³² ANC's och ANC Youth League's stora skolbojkott 1955-56, bestod inte bara i att hålla barnen från skolorna, det organiserades dessutom "alternativ" skolgång, i så kallade "Kultur klubbar". Dessa hade dock

³¹Hyslop Jonathan (1999), *The Classroom Struggle. Policy and Resistance in South Africa 1940-1990*, Univeristy of Natal Press, Pietermaritzburg, s. 1.

³²Hyslop (1999), s.29ff.

inte resurser att utbilda de miljoner skolbarn som fanns i landet och eftersom den svarta befolkningen inte hade haft tillgång till utbildning före bantu-utbildningen var det svårt för föräldrar att neka sina barn chansen, många menade att även dålig skolgång var bättre än ingen alls. Detta och svårigheter att organisera ungdomarna själva var några av orsakerna till varför bantu-utbildningen fortsatte att fungera ett par decennier till.³³ Kampen mot utbildningssystemet har under hela dess livslängd varit en viktig del i kampen mot apartheid. Under 60-talet var motståndet mot bantu-utbildningen inte lika hårt, dels på grund av en ekonomisk boom som gjorde att staten blev starkare och dels bristen på alternativ.

3:3 Ungdomsorganisationerna och 70-talets revolter

I början av 70-talet dök det upp en ny sorts sub-kultur bland svarta ungdomar i förorterna, som till skillnad från 50-talets gangster-kultur var mer politisk. Detta kan man säga var tack vare bantu-utbildningen, den svarta befolkningen hör ju till olika folkgrupper och talar olika språk, men nu fick ungdomarna en gemensam erfarenhet av förtryck genom massutbildning och dåligt försedda skolor. En lärare under 70-talet, ur Hyslops undersökning uttryckte det så att: "Bantu Education made us black"³⁴, dessutom utökade staten bantu-utbildningen under 70-talet, från primary school till secondary school och enligt Hyslop var kombinationen av fler äldre elever i dåliga skolor med lite resurser en grogrund för revolt.³⁵

I slutet av 60-talet fanns det inte, förutom ANC youth league, organisationer speciellt för unga, men nu började även de unga organisera sig. Den viktigaste var South African Students Organisation (SASO), bildad av Steve Biko 1969, som blev den viktigaste organisationen inom Black Consciousness Movement. En rörelse som ville göra svarta människor medvetna om sitt eget värde och inte låta sig förtryckas. Under 70-talet spreds det politiska engagemanget och medvetandet om förtryck från universiteten, genom lärarna ner i åldrarna till ungdomarna och även highschool-ungdomar började organisera sig. South African Students Movement (SASM) var SASOs motsvarighet i grundskolan. SASO och SASM organiserade ungdomsklubbar, där man förde en politisk debatt genom teaterproduktioner, poesi och musik. Dessa drevs av ungdomarna själva, en del var väldigt politiska medan andra inte ville blanda sig i politiken alls, många upplöstes också efter att medlemmarna inte kunnat komma överens om hur politiska de

³³Hyslop (1999), s.65f.

³⁴Hyslop (1999), s.152.

³⁵Hyslop (1999), s.151.

skulle vara.³⁶

Den stora vändpunkten kom 1976 när skolministern proklamerade att hälften av skolämnena, särskilt matte, historia och geografi, skulle på alla skolor i Sydafrika undervisas på afrikaans. Detta var mer än de redan uppretade svarta eleverna klarade av, för dem var afrikaans förtryckarnas språk och de flesta kunde inte mer än några ord av det. På morgonen den 16 juni 1976 samlades elever från många olika skolor runt Soweto för att protestera. Omkring 15 000 ungdomar, mellan 10 och 20 år, samlades för att demonstrera. 100-tals barn och ungdomar tros ha dödats av polisen, många skjutna i ryggen medan de försökte fly från tumultet.³⁷

Detta var bara början, på olika platser i Sydafrika bojkottades skolor, demonstrationer och protester hölls i sympati för dödsskjutningarna i Soweto. Många av dessa mötes av tårgas och kulor från polisen. I Kapstaden marscherades det i både svarta och färgade townships, även om det var svårt att samordna protesterna. I områden runt University of the Western Cape, det färgade universitetet i Kapstaden, spreds studentorganisationerna genom att universitetsstudenter gick ut i de lokala high schools och värvade medlemmar. I Kapstaden var man också först med att ta demonstrationerna in till de vita områdena, när i september 1976 marscherade in till Kapstadens centrum, vilket gjorde den vita befolkningen medveten om vad som föregick i förorterna. Flera skolor stängdes för att undvika bråk.³⁸

SASM som hade varit med att planera demonstrationen den 16 juni, förbjöds i oktober 1977 tillsammans med SASO. Många av de ledande ungdomarna fängslades, andra lämnade landet för att ansluta sig till ANCs militära gren, Umkhonto we Sizwe (MK).³⁹

3:4 Det avgörande 80-talet

Även om revolterna på 70-talet slogs ned av staten, många organisationer förbjöds, ledarna internerades, häktades eller gick i exil, så gjorde ungdomarnas revolt intryck på så väl oppositionspolitiker som ANC, som nu såg att det faktiskt var möjligt att ändra landet inifrån. De ändrade sin strategi från att ha jobbat i exil till att nu i stället fokuserade sig på interna organisationer och speciellt på att mobilisera ungdomarna. Flera så kallade Charterist-rörelser

³⁶Seekings (1993), s. 22.

³⁷Det finns mycket litteratur om Sowetoupproret, för vidare läsning kan jag rekommendera Brooks Alan och Brickhill Jeremy (1980), *Whirlwind before the storm: origins and development of the uprising in Soweto and the rest of South Africa from June to December 1976.*, International Defence and Aid fund for Southern Africa, London.

³⁸Brooks och Brickhill (1980), s.30ff.

³⁹Seekings (1993), s.25ff.

bildades i början av 80-talet, de var ANC vänliga och sympatiserar med ANCs Freedom Charter från 1955, därav namnet. Den första Charterist-rörelsen som var öppet allierade med ANC var Congress of South African Students (Cosas), som bildades 1979, trots namnet hade många medlemmar för länge sedan slutat skolan men var fortfarande aktiva i studentorganisationerna. Cosas var starkast bland den afrikanska befolkningen, i kåkstäderna och hade väldigt lite närvaro i de färgade och indiska områdena. Även om lokala klubbar ännu var starka och ett viktigt forum för politikaliseri ng av ungdomar och studenter på 80-talet, så bildades nu också ungdomsorganisationer som höll längre, ofta i samröre med olika kyrkor och dessa hade lättare att nå över rasgränserna. Tidigare hade organisationer som t.ex. Cosas bara involverat svarta ungdomar, nu organiserades också färgade och indiska ungdomar. Ungdomsorganisationer i färgade och indiska områden var ofta starka och väldigt aktiva, främst i Western Cape. I Kapstaden fanns i början av 80-talet ingen politisk eller halvpolitisk organisation i de afrikanska områdena, även om några få var medlemmar i Cosas, däremot fördes kampen av de färgade, kanske på grund av deras majoritet i staden. Man genomförde skolbojkotter och demonstrationer, genom kyrkogru pper försökte man också engagera svarta ungdomar i sina föreningar men det var svårt, fram till 1986 var de färgade organisationerna enbart färgade.⁴⁰ Under hela 80-talet ökade protesterna, demonstrationerna och bojkotterna. De var bl.a. mot utbildningssystemet, höjda hyror och service kostnader i kåkstäderna och det nyinstallerade trekammar parlamentet, som inte bara var rasuppdelat utan också helt uteslöt afrikaner. Folkets motstånd och statens motåtgärder bara ökade och pressade varandra. 1985 införde staten undantagstillstånd, vilket gjorde att fler organisationer bannlystes, fler ungdomar häktades och våldet mot demonstranter på gatorna tilltog. Men motståndet bara ökade med de unga i spetsen, tills den vita makten inte kunde hålla tillbaka längre, på grund av, både det inhemska motståndet och det internationella trycket.⁴¹

3:5 Synen på demokrati bland demonstranterna

Vad tyckte då dessa ungdomar om demokrati? Fanns det överhuvudtaget en syn på demokratin. Det är väldigt svårt att veta. De organisationer, kulturklubbar och annat som bildades har inte lämnat mycket material efter sig på grund av den stora risk det medförde. Men de många så kallade Charterist-rörelserna ger en hint genom sitt stöd till ANC's Freedom Charter, som i sig är en hyllning till de mänskliga fri och rättigheterna.

Det framkommer också tydligt i litteraturen att ungdomarnas mål med demonstrationerna

⁴⁰Seekings (1993), s.39f.

⁴¹Seekings (1993), s.49.

och protesterna inte bara var att slippa afrikkans i skolan eller att avveckla bantu-utbildningen utan också att göra slut på apartheid och införa demokrati i landet. Jag anser att ungdomarnas organiserande av demonstrationer, protester och bojkotter tyder på ett starkt politiskt och civilt engagemang. Studenterna som organiserade t.ex. protesterna i Soweto 1976 gjorde allt för att hålla protesterna fredliga och inte reta upp polisen, men när det första skotten föll var det omöjliga att hålla tillbaka de stora massornas ilska och stenar började regna mot polisen.

Att det var ungdomarnas protester mot bantutbildningen, deras bojkotter och demonstrationer som efter att fått med sig sina föräldrar, arbetarna och andra vuxna till slut fick den vita regeringen att ge med sig och börja för handla med Nelson Mandela och ANC, är forskarna eniga om. Att det var ungdomarna som ledde kampen var även tydligt för en journalist som i "Whirlwind before the storm", några månader efter Soweto-upproret sade: "Young blacks clearly are not as afraid of the police as their parents are. This is a significant factor in the new situation. They have taken the leadership of the township almost entirely into their own hands, sometimes against opposition from older Africans, but on other occasions apparently with their support."⁴² Att ungdomarnas organisationer och engagemang var starkt, viktigt och hade stort inflytande är tydligt, men hur omfattande det verkligen var är svårt att se.

⁴² Brooks och Brickhill (1980), s.103.

4 Undersökningen

Jag har intervjuat nio ungdomar på tre olika skolor, en i det svarta township Langa och de två andra i de färgade områdena Bellville och Belhar. Av de intervjuade var majoriteten flickor och bara tre var pojkar, detta främst för att flickorna verkade ha större intresse av att vara med när jag frågade efter frivilliga. På en av skolorna fick jag intervjua tre elever på en gång i en gruppintervju, på grund av tidsbrist. Medan de andra sex intervjuerna är en och en. Jag är medveten om att detta kan ha påverkat resultatet, det syns ganska tydligt på gruppintervjuen att de håller med varandra, de är väldigt negativa och kanske hade svaren varit annorlunda om de blivit intervjuade var för sig.

Av de nio jag intervjuade var det bara en som ansåg sig intresserad av politik och hon var också mycket engagerad. De andra tyckte sig inte vara det trots att det kom fram, efter vi pratat en stund, att några till faktiskt var ganska intresserade. När jag frågade varför de var så ointresserade tyckte tre att det var tråkigt, för mycket prat men det händer ingenting. Fyra menade att korruptionen inom politiken förstörde det hela och en flicka tyckte att hon inte hade någon anledning att intressera sig just nu.

De tre som var klart nöjda med dagens styre bodde alla i Langa, en svart kåkstad, medan eleverna i de färgade skolorna var mer eller mindre missnöjda, även om de tyckte att det var bättre än förr så såg de det långsamma tempot i utvecklingen och den utbredda korruptionen i sydafrikansk politik som orsaker till missnöje.

4:1 Definition av demokrati

För att förstå sydafrikaners sätt att definiera demokrati behöver man se till situationen. Till skillnad från svenskar har sydafrikanska ungdomar inte fått någon förklaring i skolan på hur demokrati fungerar eller vad det innebär, inte heller har de förrän de senaste åren sett hur det fungerar i verkligheten. Demokrati var målet för de som kämpade mot apartheid. Efter att ha blivit uppdelade och behandlade efter hudfärg, var jämlikhet och lika rättigheter det man strävade efter, men viktigast var ändå att bli av med apartheidförtrycket. Många både före övergången till demokrati och efter definierar demokrati som en motsats till apartheid, då man kan röra sig som man vill utan att behöva ha passboken med sig, man har fri- och rättigheter som inte apartheid tillät. Bland mina intervjuade sade tre att de var nöjda med demokrati av den anledningen att det är bättre än förr. De menade att man kan röra sig som man vill och att de har mycket bättre möjligheter än vad deras föräldrar hade. På frågan om hon ansåg Sydafrika vara en demokrati,

fick jag svaret från en flicka: “Yes, I would say its a democracy. Because its no apartheid anymore now.”⁴³

Majoriteten, sju av nio ansåg Sydafrika vara en demokrati, de tre i gruppintervjun menade att landet är demokratiskt eftersom alla som vill får rösta. På frågan om hur stabil demokratin i Sydafrika är ansåg tre att de lever i en stabil demokrati, två av dem påpekade att det fortfarande är under uppbyggnad men ”was getting there”. En flicka hade genom skolan diskuterat ämnet med skolungdomar i USA och hon menade att det inte är någon större skillnad mellan länderna, de brottas med samma problem. Fyra sade att Sydafrika var stabilt om man jämförde med resterande Afrika men att det troligtvis var lite svagare än europeiska demokratier. De två återstående var väldigt negativa och tyckte inte alls att Sydafrika var någon stabil demokrati.

De flesta, fem av nio intervjuade, beskrev demokrati som jämlikt och icke-rasistiskt samhälle där alla ska behandlas på samma sätt oavsett hudfärg. Men fyra av dessa menar dock att detta inte existerar i dagens Sydafrika, rasismen finns fortfarande där och de menar att så länge den finns där så fungerar inte demokratin som den ska. En flicka hade en väldigt bred definition av vad demokrati innebar, hon kunde inte se Sydafrika som ett demokratiskt land utan menade att så länge det fortfarande finns orättvisor och människor behandlas orättvist och olika kan landet inte definieras som demokratiskt. Två av nio tog upp människors möjlighet att göra sig hörda, när de ombads att beskriva demokrati, de menade att alla medborgare kan genom att rösta och kommunicera med makthavarna, göra en insats. Medan två inte alls kunde förklara vad det var.

Det första du tänker på när jag säger demokrati? På den frågan fick jag väldigt olika svar. Tre intervjuade, igen alla tre från Langa, var positiva. “Freedom.”⁴⁴ “that we have our rights...”⁴⁵ och “I think about how people get involved in making things, like, voting...”⁴⁶ Jag fick också ett par neutrala svar, en flicka tänkte på regeringen, parlamentet och röstning och en annan på president Mandela och hur hon ansåg han skötte sig bättre än Mbeki. I gruppintervjun var de negativa och tänkte först på orättvisor och korruption.

På frågan om de trodde på demokrati som regeringsform svarade fem av de nio att det självklart var det bästa sättet att styra ett land. De tre eleverna i gruppintervjun, möjligen påverkade av varandra, var skeptiska. De hade svårt att se någon annan regeringsform som skulle vara bättre, men menade att demokrati aldrig kunde bli helt rättvist och att det inte var ett effektivt sätt att bygga upp landet, ”för mycket snack och för lite verkstad”. Men däremot var de

⁴³Intervju med Thulisa Magadlela, 26-10-2005.

⁴⁴Intervju med Marco Mnani, 26-10-2005.

⁴⁵Intervju med Thulisa Magadlela, 26-10-2005.

⁴⁶Intervju med Thembeke Mbiko, 26-10-2005.

överens om att även om demokrati inte är effektivt för samhället så är det en “good image” för landet jämfört med andra länder och att det också är viktigt. En flicka trodde inte alls på demokrati som regeringsform på grund av den utbredda korruptionen, hon ansåg demokratin vara allt för lätt att manipulera och använda för sina egna syften.

4:2 Tillgång till makt

På frågan om de anser sig ha möjlighet att göra sin röst hörd svarade fem av nio att de hade det, medan resterande fyra var mer osäkra. Några trodde att de kanske kunde göra sig hörda men att politikerna i så fall inte skulle lyssna på deras åsikter och att man måste ha makt från början, politisk eller ekonomisk, för att kunna få sina åsikter framförda. En flicka ansåg att även om unga har sina rättigheter på pappret så trodde hon inte att de skulle lyssna på grund av hennes ålder, “At the age of mine I don't think so, but I'll see when I [get older].”⁴⁷ Hur de i så fall skulle gå till väga för att förändra saker i samhället menar de, som är mer intresserade och i några fall även engagerade i olika föreningar och organisationer, att man måste börja med sig själv, definiera vad det är man vill förändra. Sedan gäller det att göra andra medvetna om problemet och hitta likasinnade och engagera sig i frågan. Att hålla ihop i ”the community”, det lokala samhället och på det sättet påverka politikerna att uppmärksamma problem var också ett vanligt svar. De tre ungdomarna i gruppintervjun var även här mer negativa än de andra, att demonstrera eller skriva namnlistor menade de inte hjälpte, men båda pojkarna kunde i alla fall tänka sig att gå med i ett politiskt parti för att föra fram sina åsikter, om det hade funnits ett som passade. De menade också att det inte finns så mycket man kan göra för att förändra samhället förutom att rösta när det är val.

Hur tillgången till makt ser ut för medborgare i allmänhet anser flera att de är svårare för en del att få sina åsikter framförda än för andra. Men det av lite olika anledningar; två flickor menar att varför det är lättare för en del ligger inte i varken vilken social grupp man tillhör eller vilken kunskap om samhället man besitter utan ligger enbart i ens personliga mod att våga säga ifrån. Två andra flickor anser att skillnaden mellan de som inte kan få sin röst hörd och de som får det ligger i om man vet vilka steg som ska tas, d.v.s. om man har kunskap om det demokratiska samhället och hur det fungerar. Resterande fem är mer negativa, tre menar att folk som redan har makt, politisk eller ekonomisk har mer inflytande än andra som kanske behöver det mer. Två anser att det är svårare för befolkningen i fattigare stadsdelar, en åsikt de har utifrån egna

⁴⁷Intervju med Thulisa Magadlela, 26-10-2005.

erfarenheter. Som exempel berättade de att trots befolkningen i Langa länge protesterat mot att de måste betala för vatten händer ingenting och även om regeringen nu börjar bygga fler hus så går arbetet onödigt långsamt.

Hur tror då dessa sydafrikanska ungdomar de kan förändra samhället? De två flickor som ovan menade att alla kan göra sig hörda bara man är modig nog, menar även här att det alltid börjar med en själv, att först identifiera det man vill förändra och sedan få likasinnade med sig, engagera sig i frågan, gå med i program och rörelser. Något som nästan alla (8 av 9) nämnde, dock i olika utsträckning var att arbeta tillsammans in the community för att få sin fråga på bordet. En pojke visste inte något effektivt sätt att förändra samhället, men till slut trodde han att man nog kunde ringa eller skriva direkt till politikerna.

4:3 Politiskt engagemang

Engagemanget hos ungdomarna var varierande. Fyra av nio var engagerade i föreningar och organisationer på olika sätt, en i Junior City Counsel (hon var faktiskt junior mayor i Kapstaden), en var medlem i ANC youth league och en tredje var aktiv i olika program som drivs i kåkstäderna, som t.ex. Lovelife, ett program som utbildar unga i HIV/AIDS-frågor och hur man skyddar sig. En av pojkarna var involverad i den lokala hockeyklubben och en del andra sportklubbar medan resterande fem inte var med i någon form av klubb eller förening alls. Bara flickan som var med i Junior City Council ansåg att hon var politiskt engagerad, de andra ansåg sig inte vara det.

På frågan om de litar på de folkvalda politikerna menade en av flickorna och de tre i gruppintervjun att de inte kunde det, de menade att de flesta politikerna tar jobbet för pengarna och inte för att hjälpa folket och att de stoppar pengar i egna fickor. Gruppintervjuen tyckte också att politiker skulle få bevisa sig meriterad före de ställde upp i valet och genom att ha rätt folk på rätt plats, eller ge dem någon sorts utbildning först, skulle det minska korruptionen. Två ville inte dra alla politiker över en kam och sade att även om det finns dem som gör det för pengar så finns det också dem som tar jobbet med goda intentioner och verkligen vill hjälpa. De resterande tre litade fullt på de folkvalda. En flicka sade att hon litade på politikerna eftersom det var hennes mamma som valt dem åt henne, för att hon ska få en bra framtid.

Om de ansåg det vara okej att bryta lagen för att förändra orättvisor i samhället svarade fyra av de tillfrågade att det aldrig var tillåtet att bryta mot lagen. De menade att man bör göra rätt och att det är en del av demokratin att respektera dess lagar och regler. En flicka tog som exempel de

demonstrationer och protester som urartade i våldsamheter före 1994, hon menade att diskussioner alltid bör gå före kriminella aktioner eftersom bryter en part mot lagen så tenderar den andra att också göra det vilket oftast leder till våldsamheter. En flicka skulle bryta mot lagen om det skulle gynna en stor mängd människor utan att någon kom till skada. De tre i gruppintervjun tyckte att det i vissa fall att det kunde vara okej att bryta mot lagen för att förbättra samhället, som till exempel om människoliv var i fara.

4:3:1 Synen på Sydafrika

Ungdomarnas syn på sitt eget land var delad. Fyra av de intervjuade var negativa till dagens styre, de ansåg att det fortfarande är orättvist fördelat, många människor lider fortfarande i olagliga bosättningar medan andra får mer fördelar. Flickan som var mest engagerad av de intervjuade ansåg att Sydafrika hade potential att bli en bra demokrati men för närvarande inte tog vara på det. ”I feel like there is a lot to be done, concerning infrastructure, basic governance and [...] I think it has potential, I think at this point of time that its not developed and its not governed to its full potential and I feel that there is still a lot of room for improvement but that its not, its not that made.” Två av ungdomarna var positiva till dagens Sydafrika, dels för att det är mycket bättre än apartheid och att dels för att utvecklingen har gått så fort för dem. Båda är från den svarta kåkstaden Langa och när de jämför vad de har tillgång till idag och vad deras föräldrar hade i deras ålder är skillnaden enorm, fast de tillägger så klart att det fortfarande finns mycket kvar att göra. Resterande tre ligger lite mitt emellan, de är naturligtvis nöjda med landet om de jämför med förr, men på grund av korruption och den långsamma uppbyggnaden av t.ex. hus för den fattiga delen av befolkningen, så kan de inte riktigt glädjas åt framgången.

5 Skolan

Utbildning har alltid varit ett viktigt instrument för envåldsdiktaturer, och var så även för apartheidsystemet. Utbildningen i Sydafrika före maktskiftet var otroligt orättvist och snedvridet. Apartheidutbildningen var uppdelad i tre olika institutioner, med olika budgetar och administration, men också med olika läroplaner. Detta är ett av de stora problem som den nya regeringen fick ärva, att lägga om olika utbildningar från att vara direkt anti-demokratisk till en enda som ska förespråka demokrati, rättvisa och mångfald. Professor Kader Asmel, Minister of Education, skriver i läroplanen för high school att ”knowledge in itself is not neutral, but is underpinned by the collective vision, mission, values and principles of a people. In our own context, The Constitution of the Republic of South Africa (1996) and the manifesto on Values, Education and Democracy (2001) stipulate, among other things, the principles of democracy, human rights, social justice, equity, non-racism, non-sexism and ubuntu.”⁴⁸

Sydafrika lägger, jämfört med andra länder, en stor del av sin budget på utbildning, nämligen 20 % av totala bugeten, men det finns stora luckor som behöver fyllas och det är fortfarande stora skillnader mellan olika skolor och olika provinser. Utbildningspolitiken sköts nämligen från de nio provinserna, även om regeringen har en nationell utbildningsplan, så görs budgeten och annat administrativt arbete i provinserna. Detta kan i sig leda till orättvisor, t.ex. har skolorna i storstadsprovinserna Gauteng och Western Cape bättre resurser än fattigare provinser med mer landsbygd än storstad, som Eastern Cape och KwaZulu/Natal. Även om orättvisorna från apartheid dröjer sig kvar (t.ex. är 30% av den vuxna befolkningen över 15 år, analfabeter) så förbättras siffrorna för varje år. 2002 klarade 68,9% matric (studentexamen) till skillnad från 61,7% året innan, men skillnaderna mellan befolkningsgrupperna är fortfarande stora, 65% av den vita befolkningen över 20 år har klarat matric, 40% av den indiska befolkningen men bara 14% bland svarta och 17% ”färgade”.⁴⁹

Grundskolan i Sydafrika är uppdelad 13 årskurser, 0-12, även om första året (0) och de tre sista (10-12) inte är obligatoriska. Årskurs 1-6 är primär skola (primary school) och årskurs 7-12, påbyggnadsskola (secondary school). Skola är obligatorisk upp till årskurs 9 och årskurserna 10-12 är valbart som det svenska gymnasiet. Årskurserna 10-12 går under namnet Further Education

⁴⁸ National Curriculum statement, Grade 10-12, Overview, http://curriculum.wcape.school.za/php/circular_docs/01_ncs_general.pdf#search=%22National%20curriculum%20statement%20overview%22 s. viii.

⁴⁹ Garson Philippa (2005), ”Education in South Africa”, http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/education/education.htm , 11-10-2005.

and Training (FET) och årskurs 12 kallas matric och avslutas med slutprov i varje ämne. Godkänt matric-resultat krävs för att komma in på alla universitet. Inom FET ingår även vissa årskurser på college.

5:1 Läroplanen

Att utveckla en ny läroplan tar tid, därför har den gamla läroplanen, med en del ändringar, fått hänga med ett tag till. Beslutet att ändra apartheidutbildningen med en Outcomes-Based Education (OBE) i både grundskolan, General Education and Training (GET) (årskurs 0-9) och FET (årskurs 10-12) togs av Utbildningsdepartementet (Council of Education Ministers) den 26 februari 1997. Med OBE menas att det finns ett minimum av vad eleven ska kunna när han eller hon lämnar en årskurs, t.ex. kunna arbeta i grupp eller ha ett kritiskt tänkande. Det har under hela tiden från 1994 gjort ändringar och tillägg i läroplanen för att städa bort den underliggande rasismen och förbättra t.ex. samhälls- och historieundervisningen. Främst genom att lägga till de delar av historien som tidigare tagits bort, t.ex. motståndet mot apartheid och andra afrikanska länders frigörelse.⁵⁰

Man räknar med att helt kunna byta till det nya systemet 2005, därav namnet på läroplanen, Curriculum 2005. Efter att den arbetats om togs den i bruk, först på grundskolan 0-9, 2002. I FET kommer den nya läroplanen att införas 2006 i grade 10 och i grade 11 och 12 de följande åren.⁵¹

5:1:1 Curriculum 2005

Den nya läroplanen kommer att lägga mer vikt på matematiska kunskaper, Afrika: dess historia, geografi, musik och dans, och så kallade "life skills". Med det menas att skolämnena ska "be changed to foster the skills needed for a democratic society and a globalised world."⁵² Två nya ämnen tillkommer, Life Orientation och Mathematical Literacy, dessa tillsammans med två officiella språk kommer att vara obligatoriska, resterande är valbara. Education director-general Duncan Hindle uttalar sig i Gadebes artikel, att "...there is an increase in the demand for physical sciences, history, geography, music and dance."⁵³ Hindle säger också att den nya läroplanen kommer att kräva omfattande läsning och skrivning i alla ämnen. Den ska också göra eleverna medvetna om sociala, moraliska, ekonomiska och etniska frågor som sydafrikaner nu står

⁵⁰ "Phasing in OBE into the FET band. Implementation strategies (2003-2006)" Department of Education, <http://wced.wcape.gov.za/ncs/link.doc.fetobe.html>, 11-10-2005.

⁵¹ "Phasing in OBE into the FETband. Implementation strategies (2003-2006)".

⁵² Gadebe Themba (2005), "New curriculum focuses on Africa", http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/education/curriculum-190705.htm, 02-08-2005.

⁵³ Gadeba (2005).

inför.⁵⁴ Ämnet Life Orientation som är obligatoriskt kommer att innehålla samhällskunskap och en grundläggande utbildning i mänskliga rättigheter och demokrati. Ett av de viktigaste målen i det nya FET-systemet är livslångt lärande. High school ska samarbeta med colleges och högre utbildningssäten för att göra det lättare för eleverna ska kunna läsa till kurser på t.ex. collage. Det ska även finnas ett samarbete mellan skolorna och ministry of labour "sharing labour market information, providing career guidance through market training needs, building links between training and job placement, and sharing information on tracer studies of graduates."⁵⁵ Detta för att underlätta jobsökandet efter skolan både till hjälp för eleverna och för företag som letar arbetskraft. Så här stolpas målen med utbildningen upp i en översikt över National curriculum statement:

equipping learners, irrespective of their socio-economic background, race, gender, physical ability or intellectual ability, with the knowledge, skills and values necessary for self-fulfilment, and meaningful participation in a society as citizens of a free country;

providing access to a higher education;

facilitating the transition of learners from education institutions to the workplace; and

providing employers with a sufficient profile of a learner's competences.⁵⁶

Det livslånga lärandet är även en hjälp för de ungdomar som gått ur skolan innan den nya läroplanen införts, de kan t.ex. läsa till high school-kurser på college. Det finns även så kallade "rehabilitation" eller "second-chance" initiativ för dessa elever.⁵⁷ Trots dessa möjligheter att fortsätta sin utbildning och trots att demokrati och de mänskliga rättigheterna är viktiga komponenter i den nya läroplanen men dessa mål är främst satta för framtidens elever.

5:2 Ungdomarnas syn på skolans demokratiutbildning

I Curriculum 2005 betonas samhällskunskap, demokratiska värderingar och kunskaper väldigt mycket, men hur har detta viktiga ämne förmedlats tidigare? Vad vet ungdomarna om demokrati och hur deras samhälle fungerar? Fyra av de intervjuade eleverna anser sig veta hur en demokrati

⁵⁴Gadeba (2005).

⁵⁵ White paper no. 4 FET, Government Gazette, 25 September 1998, <http://www.info.gov.za/whitepapers/1998/19281.pdf>, s.8.

⁵⁶ National Curriculum Statement Overview, s.2.

⁵⁷ White paper, s.15.

ska fungera. Två säger sig veta lite grann, "I have an idea about what it is"⁵⁸ och "What I learned so far, but I don't think that it is enough"⁵⁹. Resterande tre säger sig vara osäkra på hur en demokrati egentligen fungerar. Sex av de intervjuade hade fått sin kunskap om demokrati i skolan, men de nämnde också andra källor, så som tidningar, tv och outreachprogram. En flicka sade att hon fått sin kunskap mest från skolan men också från mor- och farföräldrar, hur de kämpade för demokratin.

Sex av de intervjuade ansåg att skolans samhällsundervisning inte var tillräcklig, de tyckte att de kunde ha fått lära sig mer och att veta hur samhället fungerar är något som alla medborgare bör veta. Tre flickor ansåg att det finns tillgång till samhällskunskap i skolan om man bara var intresserad och vill lära sig, de ansåg att demokrati och samhälle hörde till historieundervisningen och eftersom de inte läste historia inte fått ta del av det. Detta tyder på att ungdomarna förknippar demokrati med något som redan hänt för tio år sedan. Kampen mot apartheid och frigörelsen från detta är för dem vad som menas med demokrati.

Alla nio ungdomar vill gärna veta mer om hur det demokratiska samhället fungerar och de är eniga om att det borde vara skolans skyldighet att undervisa barn och ungdomar om det.

Alla nio var överens om att de har tillgång till makt i skolan. Genom elevråd eller egna bildade grupper kan eleverna göra sig hörda och få fram sina åsikter till skollärovervakningen. De var också eniga om att om eleverna gick samman och framförde något till lärare, rektorer eller skollärovervakningen, så skulle de vuxna lyssna och försöka förbättra. Men konstigt nog förknippar de inte denna makt att förändra sin situation med ordet demokrati.

⁵⁸ Intervju med Thulisa Magadlela, 2005-10-26.

⁵⁹ Intervju med Terri-Kim Brown, 2005-10-12.

6 Sammanfattande diskussion

Vad tror dagens unga sydafrikaner om den demokrati de lever i? Utifrån de intervjuer jag gjort med några av dem tycker jag mig kunna se ett missnöje med den demokrati som vuxit fram i Sydafrika efter apartheid. Efter tio år kan man se att processen har börjat men också att det går väldigt långsamt, något som är frustrerande när man är ung. Under kampen mot apartheid fanns en fiende, den rasistiska vita maktstrukturen, som man med alla medel försökte förgöra. Det fanns också ett tydligt mål, att införa demokrati och den drömmen förverkligades 1994. I ett demokratiskt samhälle är fienden inte lika tydlig och förändringar är inte lika drastiska. Många av dagen ungdomar har en liknande syn på demokrati som de på 70-talet, men de har även fått upptäcka demokratins baksidor och är därför många gånger inte lika entusiastiska som sina föregångare.

6:1 Definition av demokrati

Skillnaden mellan hur demokrati definierades 1970 och hur unga definierar det idag är inte så stor. Ur den litteratur jag använt mig av tycker jag mig se demokratin som en utopi, det som finns efter allt förtryck. När alla får vara med och bestämma, alla är lika mycket värda och ingen behandlas orättvist. Denna syn finns också bland mina intervjuade ungdomar, dock med något blandade känslor.

Till skillnad från forskarnas smala definition, där demokrati endast är politisk och innebär rätten att rösta till ett parlament, beskriver ungdomarna både i litteraturen och i intervjuerna en bred definition på demokrati, ibland till och med väldigt bred. Med väldigt bred menar jag att ungdomarna kräver mer av demokratin än forskare som tillämpar en bred definition. De flesta beskrev demokrati som jämlikt och icke-rasistiskt samhälle där alla behandlas lika. Detta liknar Brattons resultat från Afrobarometern, där 28 % av vanliga afrikaner ser demokrati främst som civila rättigheter och personlig frihet, till skillnad från enbart politiska rättigheter. Men några av ungdomarna jag intervjuat menar att om inte dessa rättigheter efterlevs i verkligheten fungerar inte demokratin som den ska, något som de som var unga på 70-talet troligtvis skulle ha hållit med dem om.

Att demokrati är det bästa sättet att styra ett land var de flesta överens om, dock av olika anledningar. Ungdomarna på 70-talet såg demokrati som utopin, friheten och det enda rätta. Bland de intervjuade fanns också den bilden men några var trots det skeptiska, även om de inte

visste något system som skulle kunna vara bättre menade de att demokrati aldrig kunde bli riktigt rättvist, någon blir ju alltid överkörd. Men att det är en ”good image” för landet. Den utbredda korruptionen ansågs också som en av demokratins svagheter.

6:2 Tillgång till makt

När det gäller tillgång till makt finns en stor skillnad mellan 70-talets ungdomar och dagens. Under apartheid hade svarta och färgade ungdomar inte något medel att komma till tals, de var tvungna att ta till olagliga metoder och ungdomsorganisationerna med deras demonstrationer blev en maktfaktor i samhället, speciellt i kåkstäderna. Bland de intervjuade ungdomarna däremot ansåg fem av nio att de hade tillgång till makt i samhället och kunde göra sin röst hörd, de kan med lagliga medel påverka samhället. Som förslag på hur de kunde påverka samhället nämnde de att rösta när det är val, att hitta likasinnade, engagera sig i föreningar och i lokala grupper, vilket också de unga på 70-talet gjorde. Detta var också vanliga svar i de svenska undersökningarna, men där hamnade att ”rösta vid val” i topp på det som ansågs mest effektivt för att påverka politiken. På andra plats kom ”kontakt med medier”, vilket ingen av de intervjuade sydafrikanska ungdomarna nämnde. Oberoende media var däremot viktig under 70-talet, för att visa den vita befolkningen och resten av världen vad som faktiskt hände i kåkstäderna, så medier bör ha varit viktig för den tidens unga när det gällde att göra sin röst hörd. Vad som gör att ingen av de ungdomar jag intervjuade nämner medier som sätt att påverka kan man bara spekulera i. Däremot nämner nästan alla av de intervjuade att hålla ihop i det lokala samhället, t.ex. grannarna i kvarteret eller i kyrkan, är viktigt för att göra sin röst hörd. Detta var också en viktig del i kampen mot apartheid. Men i den svenska undersökningen nämns det inte alls.

Varför en del har lättare än andra att göra sin röst hörd, menar 5 av de 9 intervjuade beror på social status i samhället, t.ex. att det är svårare i fattiga delar av landet eller att det är lättare om man redan har makt eller pengar. Resterande pekar på orsaker som kunskap om hur demokratin fungerar och personligt mod att säga ifrån, om man bara vill så kan man förändra samhället.

6:3 Politiskt engagemang

Det politiska engagemanget och intresset bland de intervjuade, trots en väldigt engagerad, anser jag vara svalt. Av naturliga orsaker svalare än på 70-talet.

Fyra av de intervjuade var medlemmar i någon form av klubb eller organisation. Tre av

dem i någon form av politisk rörelse och en fjärde i den lokala hockeyklubben, som enligt Robert Putnam är lika viktig för den politiska kulturen som något annat. Enligt Michael Sachs har medlemsantalet i föreningar sjunkit drastiskt bland unga från 1992 till 2000. Även när det gäller att rösta i val är unga sämre än de äldre. Eftersom jag inte hittat någon liknande undersökning när det gäller unga på 70- och 80-talen, går det inte att säga om föreningsmedlemmar har blivit fler eller färre än då. Även om det politiska engagemanget var starkt hos de som organiserade sig är det svårt att säga något om hur utbrett engagemanget verkligen var, det kan lika gärna röra sig om mindre grupper som fick med sig den stora massan när det gällde t.ex. vid en demonstration. Men troligtvis har den politiska aktiviteten bland unga minskat de senaste decennierna.

Av de intervjuade ungdomarna var bara två positiva till dagens styre, främst för att det är bättre än förr. Tre var nöjda men menade att även om det är bättre än förr, så är korruption inom politiken allt för utbredd och utvecklingen går för långsamt. Fyra var negativa och ansåg att uppdelningen mellan befolkningsgrupperna fortfarande finns kvar och den orättvisa fördelningen av landets resurser och tillgångar bara fortsätter. Möjligtvis är det besvikelsen på politikerna och därmed det demokratiska systemet som gjort att ungdomarna har tappat intresset för att vara med att förändra det samhälle de lever i. Sachs påpekar dock att unga ofta uttrycker sig politiskt i andra former i stället, t.ex. kulturellt, genom musik och konst.

6:4 Skolan

Det har satts upp mycket höga mål i den nya läroplanen curriculum 2005 för att ta itu med mänskliga rättigheter och demokrati. Men eleverna som gått i skolan de senaste 10 åren har hamnat i någon sorts övergångsperiod, där samhällskunskap har ingått i historieämnet vilket har varit valbart och därmed inte alla elever tagit del av. Eleverna ansåg sig inte ha så mycket kunskap om demokrati och samhällskunskap som de önskade.

Bara fyra av de nio intervjuade ungdomarna ansåg sig veta hur en demokrati ska fungera, resterande fem var osäkra eller visste lite grann. Sex av de intervjuade tyckte inte att skolans samhällsundervisning var tillräcklig. Detta trots att landet varit demokratiskt i 10 år. Att 70-talets ungdomar inte hade någon grundlig förståelse för hur det demokratiska samhället egentligen fungerade är ju förståeligt, eftersom den utbildning de fick snarare strävade åt andra hållet. Den bristande förståelsen för de demokratiska funktionerna är också det som Michael Sachs menar fortfarande håller ungdomarna tillbaka från att delta i samhället fullt ut. Alla nio intervjuade ungdomarna var eniga om att de allihop ville lära sig mer om det demokratiska samhället och att

var skolans skyldighet att undervisa barn och ungdomar i ämnet.

Trots de fina mål som regeringen satt upp för demokrati undervisning i skolan, som i och för sig säkert kommer att gynna framtida generationer, så är de som slutar skolan idag fortfarande missnöjda med den demokratiutbildning de fått.

7 Käll- och litteraturförteckning

7:1 Källor

Intervjuer finns i författarens ägo.

7:2 Litteratur

Almond Gabriel och Verbas Sidney (1963), *the Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton University Press, Princeton.

Amnå Erik och Ilshammar Lars, red. (2002), *Den gränslösa medborgaren*, Agora och Frejas fond, Stockholm.

Bratton Michael, Mattes Robert och Gyimah-Boadi E. (2005), *Public Opinion, Democracy and Market Reform in Africa*, Cambridge University Press, London.

Brooks Alan och Brickhill Jeremy (1980), *Whirlwind before the storm: origins and development of the uprising in Soweto and the rest of South Africa from June to December 1976.*, International Defence and Aid fund for Southern Africa, London.

Census in breif/Census 2001. Statistics South Africa, Pretoria.

the Child is Not Dead, Youth Resists in South Africa 1976-86 (1987), British Defence and Aid Fund for Southern Africa.

De kallar oss unga (2003), Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1.

Ekman Joakim och Todosijevec Sladjana (2003), *Unga demokrater, en översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Myndigheten för skolutveckling, Stockholm.

Gyimah-Boadi E. (2004), "Africa: The Quality of Political Reform" i *Democratic Reform in Africa. The quality of progress*, Lynne Rienner publishers, London.

Hadenius Axel (2001), *Demokrati- en jämförande analys*, Liber, Malmö.

Hydén Göran, red. (1998), *Demokratisering i tredje världen*, Studentlitteratur, Lund.

Hyslop Jonathan (1999), *the Classroom Struggle. Policy and Resistance in South Africa 1940-1990*, University of Natal Press, Pietermaritzburg.

Lewin Leif (1998), *Bråka inte! Om vår tids demokratisyn.*, SNS-förlag, Stockholm.

Mandela Nelson (1994), *Long walk to freedom*, Abacus, London.

Putnam Robert (1996), *Den fungerande demokratin*, SNS-förlag, Stockholm.

Rosenberg Göran (2002), "Demokrati för mångfald" i *Den gränslösa medborgaren*, red. Amnå Erik och Ilshammar Lars, Agora och Frejas fond, Stockholm.

Ross Robert (2001), *Sydafrikas historia*, Historiska media, Lund.

Seekings Jeremy (1993), *Heroes or villains? Youth politics in the 1980s*, Ravan Press, Johannesburg.

Unga medborgare: Ungdomsstyrelsens slutrapport från projektet Ung i demokratin. (2003), Ungdomsstyrelsen, Stockholm.

Young Crawford (1999), "The Third Wave of Democracy in Africa" i *State, Conflict and Democracy in Africa*, ed. Richard Joseph, Lynne Rienner publishers, London.

7:3 Artiklar från Internet

"Phasing in OBE into the FET band. Implementation strategies (2003-2006)", Department of education, <http://wced.wcape.gov.za/ncs/link.doc.fetobe.html> , 11-10-2005.

Gadebe Themba (2005), "New curriculum focuses on Africa", http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/education/curriculum-190705.htm , 02-08-2005.

Garson Philippa (2005), "Education in South Africa", http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/education/education.htm , 11-10-2005.

Sach Michael (2005), “Youth and politics in the democratic order”,
<http://www.anc.org.za/ancdocs/pubs/umrabulo/umrabulo23/youth-politics.html> , 07-11-2005.

7:4 Dokument från Department of Education

National Curriculum statement Grade 10-12, overview,
http://curriculum.wcape.school.za/php/circular_docs/01_ncs_general.pdf#search=%22National%20curriculum%20statement%20overview%22.

White paper on education no. 4 FET, Government Gazette 25 September 1998,
<http://www.info.gov.za/whitepapers/1998/19281.pdf>.